מֵעַיִן הַבְּרכה השרויה בעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. ויש ללמוד זאת, ממה שמצינו בכל אחד מהם לשון 'כל', שמשמעותו היא שלא חסרו שום טובה בעולם הזה. אַבְרָהָם דִּכְתִיב בֵּיהּ (בראשית כד א) 'וה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל', יִצְחָק דִּכְתִיב בֵּיהּ (שם כז לג) 'וְאֹכַל מִכֹּל', יַעֲקֹב דִּכְתִיב בֵּיהּ (שם לג יא) 'כִּי יֶשׁ לִי כֹּל'. וכן שָׁלֹשָׁה אנשים לֹא שָׁלַט בָּהֶן יֵצֶר הָרָע. אֵלּוּ הֵן, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. ולומדים זאת מִדִּכְתִיב בְּהוּ 'בַּכֹּל' 'מִכֹּל' 'כֹּל'. שהרי נתבאר לעיל שיש ללמוד מתיבות אלו שהנחילם הקדוש ברוך בעולם הזה מעין העולם הבא, ובעולם הבא אין שליטה ליצר הרע. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שאף בְּדָוִד לֹא שלט יצר הרע, ולומדים זאת מִדִּכְתִיב (תהלים קט כב) 'וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי', דהיינו, יצרי הרע מת בקרבי.

מבררת הגמרא: וְאֵידָךְ – התנא הסובר שרק באברהם יצחק ויעקב לא שלט יצר הרע, מדוע אין הוא לומד ממקרא זה שאף בדוד לא שלט יצר הרע. מבארת הגמרא: תנא זה סובר שאין כוונתו של דוד לומר שיצרו מת בקרבו, אלא צַעֲרֵיהּ הוּא דְּקָא מַדְכַּר – מזכיר הוא את צערו, ואומר שלבו הוא כמת בקרבו מרוב צרות שעברו עליו. הגמרא מביאה ברייתא המונה את האנשים שלא שלט בהם מלאך המות: תָּנוּ רַבָּנָן, שִׁשָּׁה אנשים לֹא שָׁלַט בָּהֶן מַלְאַךְ הַמָּוֶת, אלא מתו מיתת נשיקה על פִּי השכינה, וְאֵלּוּ הֵן, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם. לגבי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב יש ללמוד מִדִּכְתִיב בְּהוּ 'בַּכֹּל' 'מִכֹּל' 'כֹּל', שלא היו חסרים שום כבוד שבעולם, ומאחר שמצינו באחרים שמתו מיתת נשיקה, אם היו האבות מתים על ידי מלאך המות היה נחסר מהם כבוד זה, ובהכרח שאף הם מתו מיתת נשיקה. ולגבי מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם יש ללמוד זאת מִדִּכְתִיב בְּהוּ שמתו עַל פִּי ה', דהיינו, מיתת נשיקה על פי השכינה.

מקשה הגמרא: וְהָא במיתת מִרְיָם לֹא כְּתִיב בָּהּ שמתה עַל פִּי ה', ומנין שמתה מיתת נשיקה. מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מִרְיָם נַמִּי בִּנְשִׁיקָה מֵתָה – אף מרים מתה מיתת נשיקה, דְּאָתְיָא – שלומדים זאת בגזירה שוה 'שָׁם' 'שָׁם' מִמֹּשֶׁה – ממיתת משה, שבשניהם נאמרה תיבת 'שם', במיתת משה נאמר (דברים לד ה) 'וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה'', ובמיתת מרים נאמר (במדבר כ א) 'וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם', וּמַפְּנֵי מָה לֹא נֶאֱמַר בָּהּ במפורש שמתה עַל פִּי ה', משום שֶׁגְּנַאי הַדָּבָר לוֹמַר במפורש על אשה שמתה על פי השכינה.

הגמרא מביאה ברייתא המונה את האנשים שלא שלטה רימה בגופם: תָּנוּ רַבָּנָן, שִׁבְעָה אנשים לֹא שָׁלַט בָּהֶן רִמָּה וְתוֹלַעָה בגופם לאחר מותם, וְאֵלּוּ הֵן, אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם, וּבִנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב. לגבי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב יש ללמוד שלא שלטה רימה בגופם, מִדִּכְתִיב [בָּהוּ] 'בַּכֹּל' 'מִכֹּל' 'כֹּל', דהיינו שלא נחסר מהם שום כבוד, ואם היתה רימה שולטת בהם היה בזה חסרון מכבודם. ומֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם יש ללמוד שלא שלטה רימה בגופם, מִדִּכְתִיב [בָּהוּ] שמתו 'עַל פִּי ה'', דהיינו שמתו במיתת נשיקה, וכל מי שמת מיתת נשיקה אין הרימה שולטת בו, שאין הרימה באה אלא מטיפת מרה התלויה בחרבו של מלאך המות. ולגבי בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב יש ללמוד שלא שלטה בו רימה, מִדִּכְתִיב (דברים לג יב) בברכת משה לשבט בנימין, 'לְבִנְיָמִין אָמַר, יְדִיד ה', יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו', ויש לדרוש את המקרא באופן כזה, בנימין ישכון לבטח בקברו בלא חשש רימה ותולעה, מאחר שסמוך ובטוח הוא על ידידות השכינה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שאף בְּדָוִד לֹא שלטה הרימה, דִּכְתִיב ביה (תהלים טז ט) 'אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח', דהיינו, שישכון בשרו בקבר בבטחה ללא חשש רימה.

מבררת הגמרא: וְאֵידָךְ – התנא הראשון שאינו מונה את דוד בכלל אלו שלא שלטה בהם רימה, מדוע אינו דורש כן מפסוק זה. מבארת הגמרא: הָהוּא רַחֲמֵי הוּא דְּקָא בָּעֵי – תנא זה סובר שביקש דוד רחמים שלא תשלוט בו הרימה, אך אין אנו יודעים אם נתקיימה בקשתו.

הגמרא מביאה ברייתא המונה את האנשים שמתו בעטיו של נחש ולא בחטאם: תָּנוּ רַבָּנָן, אַרְבָּעָה אנשים מֵתוּ בְּעֲטִיוֹ [–בעצתו] שֶׁל נָחָשׁ, כלומר, שלא היו ראויים למות, משום שלא חטאו מעולם, אלא שכבר נגזרה גזירת מיתה על כל תולדותיו של אדם הראשון, על שחטא בעץ הדעת בעצתו של הנחש. וְאֵלּוּ הֵן, בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב, וְעַמְרָם אֲבִי מֹשֶׁה, וְיִשַׁי אֲבִי דָּוִד, וְכִלְאָב בֶּן דָּוִד.

וְכוּלְּהוּ נְמֵרָא – כל אלו שנמנו כאן אין יודעים זאת מן המקרא, אלא שכך קבלו חכמים מרבותיהם, לְבַר – חוץ מִיִּשַׁי אֲבִי דָּוִד, דִּכְתִיב בֵּיהּ [קְרָא] – שלומדים זאת מן המקרא. דִּכְתִיב (שמואל ב' יז כה) 'וְאֶת עֲמָשָׂא שָׂם אַבְשָׁלוֹם תַּחַת יוֹאָב עַל הַצָּבָא, וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי, אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ, אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב'. דהיינו, שאבשלום מינה לשר צבא את עמשא בן יתר, ויתר היה בעלה של אביגיל בת נחש, ואביגיל היתה אחותה של צרויה, שהיא אמו של יואב. ומוכיחה הגמרא: וְכִי אביגיל בַּת נָחָשׁ הִיא, וַהֲלֹא בַּת יִשַׁי הִיא, דִּכְתִיב (דברי הימים א' ב טז) לגבי בני ישי 'וַאֲחְיוֹתֵיהֶם צְרוּיָה וַאֲבִיגָיִל', ששתיהן היו בנותיו של ישי אֶלָּא לפיכך כינה אותה הכתוב בשם 'בת נחש', לומר שהיא בַּת של מִי שֶׁמֵּת בְּעֲטִיוֹ שֶׁל נָחָשׁ, שלא היה ישי ראוי למות, ולא מת אלא בעצתו של נחש.

הדרן עלך השותפין

פרק שני - לא יחפור

פרק זה דן באדם העושה מעשה בתוך רשותו, ועל ידי כך ניזוק שכינו או שאר בני העיר, האם יש למזיק להרחיק את נזקיו, או שעל הניזק מוטל להרחיק את עצמו.

משנה

משנה זו עוסקת באופנים שיש על האדם להרחיק על מנת שלא להזיק את בורו של שכינו, או את כותלו. תחילה מונה המשנה את הדברים שיש על האדם להרחיק מבורו של חבירו: לֹא יַחְפּוֹר אָדָם בּוֹר [–חפירה עגולה] ברשותו סְמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ, וְכן לא יחפור לֹא שִׁיחַ [–תעלה ארוכה וצרה], וְלֹא מְעָרָה [–חפירה מרובעת בעלת תקרה ופתחה בצידה], וְלֹא אַמַּת הַמַּיִם [–תעלה המוליכה מים לשדה], וְלֹא נִבְרֵכֶת כּוֹתָלִין [–בריכת מים המשמשת לכיבוס בגדים], סמוך לבורו של חבירו, אֶלָּא אִם כֵּן הֶרְחִיק מִכּוֹתֶל בורו של חֲבֵירוֹ שִׁלְשָׁה טְפָחִים, וְסָד בְּסִיד את כותלי בורו, כדי שלא יזיק את בור חבירו.

עתה מונה המשנה דברים שעל האדם להרחיק מכותלו של חבירו: וּמַרְחִיקִים אֶת הַגֶּפֶת [–פסולת של זיתים], וְאֶת הַזֶּבֶל של הבהמות, וְאֶת הַמֶּלַח, וְאֶת הַסִּיד, וְאֶת הַפֹּלָעִים [–אבנים שהאש יוצאת מהם], מִכּוֹתְלוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שִׁלְשָׁה טְפָחִים, כדי שלא יוזק הכותל מן ההבל היוצא מדברים אלו, (אוֹ) [וְ]סָד את כותל חבירו בְּסִיד, שעל ידי כך אינו ניזוק מן ההבל.

וכן מַרְחִיקִין אֶת זריעת הַזֵּרָעִים, וְאֶת הַחרישה בְּמַחֲרִישָׁה, וְאֶת הטלת מֵי רַגְלַיִם מִן הַכּוֹתֶל של חבירו שִׁלְשָׁה טְפָחִים, מכיון שזרעים ומחרישה מרפים את יסוד הכותל, ומי רגלים ממוססים את הלבֵנים העשויים טיט יבש, שמהם בנוי הכותל.

וְכן מַרְחִיקִין אֶת אבני הֲרֵיחַיִם מן הכותל של חבירו, בשיעור של שִׁלְשָׁה טפחים מִן הַשָּׁפֹל [–אבן הריחים התחתונה], שֶׁהֵן שיעור של אַרְבָּעָה טפחים מִן הָרֶכֶב [–אבן הריחים העליונה הרוכבת על התחתונה], וקצרה ממנה בטפח לכל צד], מאחר שחבטת גלגול אבני הריחים מזעזעת את הקרקע שתחת הכותל. וְכן מרחיקים אֶת הַתַּנּוּר מן הכותל של חבירו, בשיעור של שִׁלְשָׁה טפחים מִן הַכֵּלְיָא [–הבסיס שעליו יושב התנור], שֶׁהֵן שיעור של אַרְבָּעָה טפחים מִן הַשָּׁפָה העליונה של הבסיס, הקצרה בטפח לכל צד מתחתיתו, מאחר שההבל היוצא ממנו מזיק את הכותל.

גם הדברות האחרונות, "לא תגנוב" ו"לא תחמוד" וגו'", יש לקיימם (לא מצד טבע האדם, אלא) מצד ציווי הקדוש־ברוך־הוא, כמו המצוות שבין אדם למקום.

גמרא

הגמרא מבררת סתירה בלשון המשנה: **פָּתַח** התנא **בְּבוֹר** ׳לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו׳, **וּמְסַיֵּים בְּכוֹתֶל** ׳אלא אם כן הרחיק מן הכותל של חבירו שלשה טפחים׳, ומדוע נקט התנא בלשון כותל שמשמעותו כותל הבנוי על גבי קרקע, הלא אינו עוסק עתה אלא בדיני הרחקה מבור. (**לֵיתָנֵי אֶלָּא אִם כֵּן הִרְחִיק מִבּוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים**). מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, וְאִיתֵּימָא** [–ויש אומרים שתירוץ זה אמר] **רַב יְהוּדָה, מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ** – כוונת התנא שיש להרחיק מן כותל [–דופן] בורו של חבירו שלשה טפחים, ולא מכותל הבנוי על גבי קרקע.

שבה הגמרא ושואלת: אם כוונת התנא לכותל בור, מדוע שינה את לשונו מהרישא וכתב לשון ׳כותל׳, **וְלֵיתָנֵי** ׳אֶלָּא **אִם כֵּן הִרְחִיק מִבּוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים**׳. משיבה הגמרא: **הָא קָא מַשְׁמַע לָן, דִּכּוֹתֶל** של **בּוֹר** הוא ברוחב **שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, וַנַּפְקָא מִינָּהּ לְדִינֵי מָקוֹם וּמְמַכֵּר, כִּדְתַנְיָא** בברייתא, שאדם **הָאוֹמֵר לַחֲבֵירוֹ בּוֹר וְכוֹתֶלְיָהּ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, צָרִיךְ שֶׁיִּהֵא** הַכּוֹתֶל של הבור **שְׁלֹשָׁה טְפָחִים** מכל צד, שזהו שיעור הראוי לכותל בור.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים אם רשאי אדם לסמוך בורו למיצר: **אִיתְּמַר, אָדָם הַבָּא לִסְמוֹךְ** את **בְּצַד הַמֵּצַר** [–הגבול שבין שתי השדות], ולחבירו אין שם בור. **אַבַּיֵי אָמַר, סוֹמֵךְ** – אינו צריך לכנוס ולהרחיק בתוך שלו, מאחר שאין שכנו ניזוק מכך. **וְרָבָא אָמַר, אֵינוֹ סוֹמֵךְ** – אינו רשאי לסמוך בורו למיצר, אלא עליו להרחיק שלשה טפחים בתוך רשותו ולחפור שם.

הגמרא מבארת את מחלוקתם: **בְּשֶׁדֶּה הָעֲשׂוּיָה לַחְפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת**, כגון שדה בית השלחין הזקוקה להשקיה באופן תדיר, והדרך לחפור בה אמת המים, **דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ סוֹמֵךְ** – אין השכן של שדה זו רשאי לסמוך בור למיצר, ואף אביי מודה בכך, שמאחר ועתיד בעל השדה לחפור בה בורות, נמצא שאם יסמוך שכנו את בורו למיצר מזיקו הוא בכך, שכאשר יחפור בעל השדה בור יצטרך להרחיקו. **כִּי פְּלִיגִי, בְּשֶׁדֶּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לַחְפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת**, כגון שדה בית הבעל שמסתפקת ממי גשמים. **אַבַּיֵי אָמַר סוֹמֵךְ, דְּהָא אֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת**, ונמצא שאין הוא מזיק את בעל השדה כלל. **וְרָבָא אָמַר אֵינוֹ סוֹמֵךְ, דְּאָמַר לֵיהּ** – יכול בעל השדה לומר לשכנו, **כִּי הֵיכִי דְּאַתְּ אִיטְּלַבְתְּ וְחָפַרְתְּ** – כשם שאתה נמלכת בדעתך והחלטת לחפור בור בשדך אף שאינה עשויה לכך, **אֲנָא נַמִּי מְטַלַּבְנָא וְחָפַרְנָא** – אף אני עלול להתחרט ולחפור בורות בשדותי, ולפיכך מוטל עליך להרחיק בתוך שלך כדי שלא אהיה ניזוק מבורך.

הגמרא מביאה דעה נוספת באיזה אופן נחלקו אביי ורבא: **אִיבָּא דְּאָמְרֵי, שֶׁבְּשֶׁדֶּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לַחְפּוֹר בָּהּ בּוֹרוֹת, דִּבְרֵי הַכֹּל** – בין אביי ובין רבא סוברים שהשכן של השדה **סוֹמֵךְ** את בורו למיצר, שמאחר ואין השדה עומדת לחפור בה בורות אינו מזיק את שכנו. **כִּי פְּלִיגִי** – והאופן שבו נחלקו אביי ורבא הוא **בְּשֶׁדֶּה הָעֲשׂוּיָה** לַחפּוֹר בה **בּוֹרוֹת. אַבַּיֵי אָמַר, סוֹמֵךְ** – רשאי השכן לסמוך בורו למיצר, מאחר שאֲפִילּוּ לְדעת רַבָּנָן דְּאָמְרֵי (להלן כה:) **שַׁמְרְחִיקִין אֶת הָאִילָן מִן הַבּוֹר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה**, דהיינו, שהרוצה ליטע אילן ברשותו חייב להרחיק עשרים וחמש אמה מבורו של שכנו, כדי שלא יזיקו שורשי האילן את כותלי הבור, ויש ללמוד מדבריהם שאדם צריך להרחיק בתוך שלו כדי שלא יבוא להזיק את חבירו, מכל מקום מודים הם שרשאי אדם לסמוך בורו למיצר, **דְּהָתָם הוּא** – רק שם סוברים הם שחייב בעל האילן להרחיק, **דִּבְעִידְנָא דְּקָא נָטַע אִיתָא לַבּוֹר** – מאחר שבשעה שנוטע הוא את אילנו כבר עומד הבור ברשות שכנו, ומכיון שעתיד הוא להזיקו חייב להרחיק. **אֲבָל הָכָא** לגבי החופר בור סמוך למיצר, **בְּעִידְנָא דְּקָא חָפַר לֵיתָא לַבּוֹר** – בשעה שחופר את בורו אין בור סמוך לו ברשות שכנו, ונמצא שאין הוא מזיקו, ומודים חכמים שאין צריך להרחיק.

וְרָבָא אָמַר, אֵינוֹ סוֹמֵךְ – אין השכן רשאי לסמוך בורו למיצר, **וַאֲפִילּוּ** לְדעת **רַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר** (שם) שאין בעל האילן צריך להרחיק אילנו מאחר שזֶה [–בעל הבור] **חוֹפֵר** בורות **בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ** – ברשותו, וְזֶה [–בעל האילן] **נוֹטֵעַ** אילנות **בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ**, ואין אחד מהם יכול לעבד על חבירו, מכל מקום רבי יוסי שצריך להרחיק את הבור מן המיצר, **דְּהָנֵי מִילֵּי הָתָם** – רק שם סובר רבי יוסי שאין בעל האילן צריך להרחיק, **דִּבְעִידְנָא דְּקָא נָטַע לֵיתְנְהוּ לְשָׁרָשָׁיו דְּמַזְּקִי לֵהּ לְבוֹר** – מאחר שבשעת נטיעת האילן עדיין לא נתפשטו השורשים ואינם מזיקים את הבור, אלא שעתידים הם להתפשט לאחר זמן, **אֲבָל הָכָא** לגבי החופר בור סמוך למיצר, **אָמַר** לֵיהּ – יכול בעל השדה לומר לשכנו החופר בור, **כָּל מָרָא וּמָרָא דְּקָא מַחֵית קָא מַרְפֵּית לֵהּ לְאַרְעָאי** – בכל מכה שמכה הנך עם המעדר לחפור בקרקע, מרפה אתה את קרקע אדמתי, ומאחר שמזיקו עתה בידים מודה אף רבי יוסי שצריך להרחיק.

הגמרא מקשה מדברי משנתינו על שיטת רבא: **תְּנַן, לֹא יַחְפּוֹר אָדָם בּוֹר בְּסָמוּךְ לְבוֹרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ**. מדייקת הגמרא: **מַעֲמָא** שאסור לחפור בור, משום **דְּאִיכָּא** כבר **בּוֹר** בסמוך לו ונמצא מזיקו בחפירה זו, **הָא לֵיכָּא בּוֹר, סוֹמֵךְ** – רשאי הוא לחפור בור בשדהו סמוך למיצר ואינו צריך להרחיק. **בְּשֶׁלָּמָא לְהַךְ לִישָׁנָא דְּאָמְרַת** – אכן לפי הדעה השניה בביאור מחלוקת אביי ורבא, הסוברת **שֶׁבְּשֶׁדֶּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת דִּבְרֵי הַכֹּל סוֹמֵךְ**, אין להקשות מדברי המשנה, משום **דְּמַתְנִיתִין** עוסקת **בְּשֶׁדֶּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת**, ובזה מודה אף רבא שרשאי הוא לסמוך, **אֶלָּא לְהַךְ לִישָׁנָא דְּאָמְרַת שֶׁבְּשֶׁדֶּה שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת פְּלִיגִי**, ואף בזה סובר רבא שאין אדם רשאי לסמוך בורו למיצר, אבל בשדה העשויה לבורות לדברי הכל אינו סומך, אם כן **בְּשֶׁלָּמָא לְאַבַּיֵי נִיחָא**, שאמנם אין אדם רשאי לחפור בור בסמוך לבורו של חבירו, אך אם אין לשכנו בור רשאי הוא לסמוך בורו למיצר בשדה שאינה עשויה לבורות, **אֶלָּא לְרָבָא קַשְׁיָא**, מאחר שרבא אוסר לסמוך בכל ענין, אם כן כיצד יבאר את דברי המשנה האוסרת לסמוך רק באופן שכבר יש בור ברשות שכנו.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לְךָ רָבָא, הָא אִיתְּמַר עָלָּהּ** – הרי נאמר בביאור דברי המשנה בבית המדרש, **אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵּימָא רַב יְהוּדָה, מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ** – שכוונת התנא באומרו ׳אלא אם כן הרחיק מכותלו׳ שצריך השני להרחיק שלשה טפחים מכותל בורו של הראשון, דהיינו, שאף הראשון הוצרך להרחיק בתוך שלו שלשה טפחים כדי שיעור כותל בור, ואם כן לא ניתן להוכיח מן המשנה שרשאי אדם לסמוך בורו למיצר.

הגמרא מביאה דעה הסוברת שיש להקשות מן המשנה על דברי אביי: **אִיכָּא דְּאָמְרֵי** – ויש המקשים מדברי המשנה כך. שנינו במשנה שצריך אדם להרחיק מבורו של חבירו שלשה טפחים, **וְאִיתְּמַר עָלָּהּ** – ונאמר בבית המדרש בביאור הדברים, **אָמַר אַבַּיֵי וְאִיתֵּימָא רַב יְהוּדָה, מְכוֹתֶל בּוֹרוֹ שָׁנִינוּ** – שצריך השני להרחיק מכותל בורו של הראשון, דהיינו, שאף הראשון הוצרך מתחילה להרחיק בתוך שדהו שלשה טפחים כדי שיעור כותל בור. **בְּשֶׁלָּמָא לְהַךְ לִישָׁנָא דְּאָמְרַת שֶׁבְּשֶׁדֶּה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת דִּבְרֵי הַכֹּל אֵינוֹ סוֹמֵךְ**, אין להקשות מדברי המשנה, משום **דְּמַתְנִיתִין** עוסקת **בְּשֶׁדֶּה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת**, ובזה מודה אביי שאף הראשון חייב להרחיק שלשה טפחים מן המיצר, **אֶלָּא לְהַךְ לִישָׁנָא דְּאָמְרַת שֶׁבְּשֶׁדֶּה הָעֲשׂוּיָה לְבוֹרוֹת פְּלִיגִי**, ולדעת אביי רשאי הוא לסמוך בכל ענין, אם כן **בְּשֶׁלָּמָא לְרָבָא נִיחָא** – לדעת רבא מיושבים דברי המשנה, שאין אדם רשאי לסמוך בורו למיצר בשדה העשויה לבורות, אלא עליו להרחיק כשיעור כותל בור, **אֶלָּא לְאַבַּיֵי קַשְׁיָא**, שמאחר ומתיר הוא בכל ענין לסמוך, אם כן כיצד יבאר את דברי המשנה המצריכה את הראשון להרחיק בתוך רשותו שלשה טפחים.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לְךָ אַבַּיֵי, מַתְנִיתִין שָׁבְקָאוּ לְחָפּוֹר בִּכְבָר אַחַת** – יש להעמיד את דברי המשנה באופן שבאו שני השכנים לחפור בזמן אחד, שבזה מודים כולם שחייב כל אחד מהם להרחיק שלשה טפחים כדי שלא יזיק את חבירו, שהרי לא קדם אחד מהם לחבירו בחפירת הבור, אבל אם אחד מהם חופר קודם לחבירו, רשאי הוא לסמוך את בורו למיצר.

הגמרא מקשה על דברי אביי מתוספתא: **תָּא שְׁמַע**, שנינו

המשך בעמוד קטז

בתוספתא (פ"א), שאם יש בין שתי שדות **סֶלַע הַבָּא בְּיָדַיִם** – סלע רך הנכתש במגע היד, הדין הוא שזֶה **חוֹפֵר בּוֹרוֹ מְכָאן** וְזֶה **חוֹפֵר בּוֹרוֹ מִכָּאן** – רשאי כל אחד מהם לחפור בור ברשותו, אך זֶה **מַרְחִיק שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְסָד בְּסִיד וְזֶה מַרְחִיק שְׁלֹשָׁה טְפָחִים וְסָד בְּסִיד** – מוטל על כל אחד מהם להרחיק שלשה טפחים בתוך רשותו, וכמו כן לסוד את כותלי חפירתו בסיד, כדי שלא יזיק את חבירו. ומוכח מדברי התוספתא, שאף הראשון שקדם בחפירת בורו חייב להרחיק מן המיצר, ושלא כדברי אביי. מתרצת הגמרא: **בָּא בְּיָדַיִם שַׁאנִי** – שונה הדין באופן זה שהקרקע רכה ונכתשת בידים, שבזה מודה אף אביי שחייב כל אחד להרחיק מן המיצר, כדי שלא יזיק את קרקע חבירו.

מבררת הגמרא: **וְדָקָאֲרֵי לָהּ מַאי קָאֲרֵי לָהּ** – מה סבר השואל, הרי ברור הדבר שרק בקרקע רכה יש להרחיק, שאם לא כן היה לתנא להשמיענו דין זה בקרקע רגילה. מבארת הגמרא: שהשואל סבר שאכן צריך כל אחד להרחיק מן המיצר שלשה טפחים אף בקרקע רגילה, אלא שלפיכך נקטה התוספתא את הדין לגבי קרקע רכה, משום שסלע הַבָּא **בְּיָדַיִם אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – יש צורך להשמיענו חידוש בדין סלע זה, **דַּסְלָקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** – היה מקום לומר, **דְּיָזֵין דְּבָא בְּיָדַיִם לִיבָעֵי נַמֵּי רַיּוּחָא טְפֵי** – שמאחר והקרקע רכה יש להרחיק יותר משלשה טפחים, **קָא מַשְׁמַע לָן** התנא שדי בהרחקה זו.

הגמרא מקשה על דברי רבא ממשנתינו: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במשנה, **שֶׁמְּרַחִיקִין אֶת הַנָּפָת** [–פסולת זיתים] **וְאֶת הַזֶּבֶל, וְאֶת**